

Wange als kindslaaf bij zijn familie weggehaald.

Wange van Bali kwam als kindslaaf uit Indonesië naar Delft, en werd ondergebracht bij het echtpaar Jacobus van der Chijs en Anna Bagelaar aan de Breestraat 1. Hij heeft op latere leeftijd zelf zijn geschiedenis in een schriftje opgeschreven. Dat schriftje is een paar jaar geleden teruggevonden door Ron Siteur, een nazaat van Wange. Daardoor is er veel bekend geworden over deze kleine immigrant. Omstreeks 1806 werd hij als tienjarige in Soerabaja gekocht door een broer van Anna Bagelaar, de zeeofficier Jan Hendrik Bagelaar. Hij nam Wange vier jaar later mee op een moeizaam verlopen reis naar Nederland, naar Delft. De familie Van der Chijs heeft zich het lot van

het kleine jongetje aangetrokken. Jacobus was directeur van het Boterhuys aan de Markt (waar boter werd gecontroleerd en gewogen). Het gezin Van der Chijs had vier kinderen, die ongeveer net zo oud of iets jonger waren dan Wange. De jongste was Mienette, die later bekend werd als een voorvechtster van de emancipatie van de vrouw.

Wange kreeg na enige tijd een Nederlandse achternaam en Nederlandse voornamen aan zijn naam toegevoegd, namelijk Hendrik Richard. In werkelijkheid kwam hij niet van Bali, maar volgens Wange zelf uit het dorpje Leoot op het eiland Manggarai. Dat is een deel van het eiland Flores. (Op de foto een Manggarai-dorpje, foto Minak Mata)

Vermoedelijk dankzij de familie Van der Chijs heeft hij leren lezen en schrijven, is hij gedoopt in de Nieuwe Kerk, en hielp Van der Chijs hem toen hij een 'verklaring van bekendheid' nodig had om te kunnen trouwen. Hij is zijn verdere leven in Delft gebleven. In 1866 heeft hij zijn levensverhaal opgeschreven. Hij overleed drie jaar later aan de Houttuinen. Zijn verhaal is een pijnlijk verslag van wat

hem is overkomen en hoe hij de scheiding van zijn vader en broers heeft ervaren. Het vertelt hoe het hem als slaaf in Nederlands Indië verging; hoe hij van de ene naar de andere familie werd doorgeschoven. Wanges herinneringen zijn, als je er met Nederlandse ogen naar kijkt, in gebrekkig Nederlands is opgesteld. De tekst is inmiddels is het toegankelijk gemaakt voor lezers van nu.

Wange werd omstreeks 1796-1798 geboren op het eiland Flores in de Indische archipel. Zijn ouders waren slaven en eigendom van een slavenhouder. Volgens de spelregels van de

slavernij in het Indië van toen, zijn de kinderen van slavenouders, eveneens slaaf. Zij waren handelswaar. Wange werd dus, als 5-jarige, samen met zijn twee broertjes verkocht aan een handelaar. Zelf schreef hij daar zo over:

“Mijn Grootmoeder en Broeders hebben dikwijls tegen mij verteld, dat toen moeder op haar sterfbed lag, dat ik lag te zuigen als een jong varken aan de dode borst van haar. Dus ik was het jongste kind van mijn ouders, zodoende heeft mijn grootmoeder mij groot gebracht en niet wetende dat donkere wolken over mij en mijn Broeders hoofd hingen tijdens ons leven. Ondanks dat wij met genoeg en met elkaar werkten en tijdens onze werkzaamheden niet van elkaar wisten dat wij tijdens ons leven nog van elkaar gescheiden zouden worden en elkaar nooit meer zouden spreken, nog erger elkaar nooit meer zouden zien”.

We leefden van de tuin

Wange had op latere leeftijd levendige herinneringen aan vroege jeugd.

“Ik was als kind mij van geen kwaad bewust, ik ontving de opdrachten van mijn vader en broers, wat ik doen moest en zodra mijn werk af was kon ik gaan spelen met mijn speelkameraden. Mijn vader was een arm en een eenvoudig man. Hij werkte met zijn drie zonen op de tuin en zijn moeder nam de huishoudelijke taken waar. Wij leefden van de levensmiddelen die wij uit onze tuinen haalden en mijn grootmoeder hield haar huishoudelijke taken in orde en erg schoon naar onze mening.

Ons vee bestond uit 2 grote varkens en verscheidene biggen, een partij kippen en hanen. Want die beesten kosten ons niet te veel voer, want zij lopen veel in en uit de bossen en vinden hun voedsel naar hun smaak in het bos, ook brengen ze soms wilde varkens mee in het hok, die maakten wij dan dood en aten ze op.

We hadden ook 2 honden, die met mij mee gingen naar de tuin om mij te beschermen tegen de wilde dieren, want bij ons waren veel wilde apen en die konden de kleine kinderen verscheuren. Ook aten ze onze levensmiddelen, zoals rijst, gerst, tarwe en aardappelen op.”

(Op de foto een onderwijzersgezin uit de Manggarai, coll. Tropenmuseum)

Nadat hij diverse keren was doorverkocht aan volgende eigenaren, belandde Wange rond 1806 in Soerabaja, waar hij slaaf was bij een Hollandse plantagehouder, die hem slecht behandelde. Deze man verkocht Wange aan Jan Hendrik Bagelaar, kapitein ter zee, en door de Indische overheid belast met het vrijhouden van de Straat van Soenda. Die werd belaagd door zeerovers en ander gespuis. De overdracht van Wange bij de verkoop vond plaats op het schip van Bagelaar, De Beschutter, die

op de rede van Soerabaja lag. De Beschutter was een zwaar bewapend korvet, met meer dan honderd bemanningsleden.

Als knechtje van Bagelaar maakt Wange een aantal klopjachten op zeerovers mee. Rond 1808 wordt Bagelaar ernstig ziek en was hij genoodzaakt aan wal te blijven. Hij nam Wange mee en vestigde zich in het regeringscentrum in Batavia, waar hij de administratie deed voor de generaal Johannes van den Bosch, de latere minister en gouverneur-generaal van Oost Indië. Bagelaar was goed bevriend met Van den Bosch, getuige zijn schenking van een luidklok voor de kolonie in Veenhuizen van de Maatschappij van Weldadigheid. Deze luidklok pronkt nog altijd bij de toegang van het nu tot gevangenis museum omgedoopte complex.

Naar Delft

Rond 1810 vroeg Jan Hendrik Bagelaar ontslag uit actieve dienst. Dat werd toegestaan, maar hij kreeg de opdracht met de korvet 'De Javaan', met daarin een kostbare lading, af te reizen naar Nederland. In oktober 1810 wist Bagelaar, op listige wijze blokkades en achtervolgingen van en door de Engelsen te ontwijken. Hij bereikte de haven van Bordeaux. Daar droeg hij zijn schip met lading over aan de Franse autoriteiten. Vanuit Bordeaux reisde hij met zijn slaafje Wange over land naar Nederland, waar hij zich, doodziek, meldde op het adres Breestraat 1, bij zijn zuster Anna. Een maand lang verpleegde zij hem, terwijl Wange liefdevol werd opgenomen in het gezin Van der Chijs. Daar leerde hij lezen en schrijven en werkte als huisknechtje. In 1818 trad Wange toe tot de Nederduitse hervormde kerk en werd hij gedoopt met de namen Wange Hendrik Richard van Bali.

De naam Wange is een verbastering van het Maleisische Wayan, dat eerstgeborene betekent, de naam Hendrik is wat herkomst betreft te herleiden naar Jan Hendrik Bagelaar, maar de herkomst van de naam Richard is onduidelijk

In 1820/1821 vertrekt Jan Hendrik, die in Delft was blijven wonen, naar Son & Breughel om bij zijn broer Ernst te gaan wonen. Wange werd magazijnbediende bij het Boterhuis. Hij trouwde ten slotte met Rosella van Dort, het dienstmeisje van de familie Van der Chijs. Het jonge stel nam zijn intrek in een klein huisje achter Breestraat 1, in de tuin, nu parkeerplaats van het voormalig legermuseum. Ten slotte nam Wange ontslag bij Van der Chijs' boterhandel en verhuisde naar de Houttuinen. Daar overleed hij in 1869 op het adres wijk 7,

nummer 199 (later nummer 17, op de hoek van het Laantje van Mater). Hij werkte onder meer als tuinman, huisbediende, portier en sjouwer. Ten slotte was hij magazijnbediende bij de wapen- en affuitfabriek aan de Van Leeuwenhoeksingel. In 1866, gepensioneerd, noteerde hij zijn

jeugdherinneringen in een schriftje. Dat werd omstreeks 1900 door een tante van Ron Siteur letterlijk overgeschreven, opdat de tekst behouden zou blijven voor het nageslacht. (Foto Houttuinen, detail, via Panoramio)

Wim Boonenburg